

Концептуальні основи функціонування методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв

Грибан Г.П.

Житомирський національний агроекологічний університет

Анотація:

Розглядаються концептуальні основи функціонування методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів. Вперше розроблено методологію створення моделі методичної системи фізичного виховання, розкриті її компоненти (мета, зміст, методи, засоби і організаційні форми навчання), шляхи функціонування у навчальному процесі з фізичного виховання. Визначено принципи, специфічні особливості, процес проектування і реформування методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв.

Грибан Г.П. Концептуальные основы функционирования методической системы физического воспитания студентов-аграриев. Рассматриваются концептуальные основы функционирования методической системы физического воспитания студентов аграрных университетов. Впервые разработано методологию создания модели методической системы физического воспитания, раскрыты ее компоненты (цель, содержание, методы, средства и организационные формы обучения), пути функционирования в учебном процессе с физического воспитания. Определены принципы, специфические особенности, процесс проектирования и реформирования методической системы физического воспитания студентов-аграриев.

Gryban G.P. The conceptual principles of the functioning of the methodical system of physical training of agricultural students. The paper considers the conceptual principles of the functioning of the methodical system of physical training of agrarian university students. The author is the first to develop the methodology of creating the model of the methodical system of physical training, to specify its components (aim, content, methods, means and organizational forms of training), as well as the ways of their functioning in the physical training process. The author also determines the principles, specificities, the process of projecting and reforming the methodical system of physical training of agricultural students.

Ключові слова:

методична система, фізичне виховання, методологія, концепція, системний підхід.

методическая система, воспитание, методология, концепция, системный подход.

methodical system, physical education, methodology, conceptions, system approach.

Вступ.

Навчальний процес фізичного виховання студентів аграрних університетів являє собою складну систему, яка має багато компонентів. Поняття системи охоплює різні сторони цілісного навчального процесу: його будову (структуру), зміст, способи функціонування, засоби впливу, форми розвитку тощо. Методична система фізичного виховання студентів-аграріїв ієрархічно входить в єдину систему вищої педагогічної освіти і являє собою цілісне утворення, яке дозволяє формувати і забезпечувати студентів: спеціальними знаннями, життєво важливими руховими вміння і навичками, гармонійним розвитком форм і функцій організму, добрим здоров'ям, творчим довголіттям, вольовими, духовними і естетичними якостями особистості тощо. Ці теоретичні положення є науково-методологічною основою методичної системи фізичного виховання, що має свої тісно взаємозв'язані загальні принципи: принцип зв'язку фізичного виховання з професійною діяльністю ("принцип прикладності"); принцип всебічного гармонійного розвитку особистості студента; принцип оздоровчої спрямованості фізичного виховання; принцип раціонального проведення дозвілля і залучення до цього інших.

Оновлення методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів принципово важливо для забезпечення переходу від традиційного навчального процесу до інноваційного, спрямованого на формування практичних вмінь і навичок ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих. У сучасній системі фізичного виховання існують різні підходи до вирішення програмних завдань майбутніх фахівців аграрного сектору, але вони носять декларативний та безсистемний характер, тоді як запорукою

успішності впровадження будь-чого нового є системність та чітке бачення кінцевої мети.

Функціонування методичної системи фізичного виховання може бути ефективним лише за умови використання системного підходу, тобто системного аналізу фізичного виховання у ВНЗ та системного синтезу моделі методичної системи та її дослідження. На основі системного підходу до поняття методики навчання, в якому всі компоненти навчального процесу утворюють єдине ціле із визначеними внутрішніми зв'язками, А.М. Пишкало [10], визначив методичну систему навчання як сукупність п'яти ієрархічно пов'язаних компонентів: *цілей навчання, його змісту, методів, засобів і організаційних форм навчання*, що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення мети навчання.

Однак, як зауважує Ю.В. Триус [11, с. 6] "традиційна модель методичної системи, запропонована А.М. Пишкало, є плідною за умов повного управління процесом навчання в освітньому закладі та його суворої регламентації, а також за умов стабільності навчальних планів, навчальних програм, повного методичного забезпечення навчальних предметів", що нині не відповідає реальній дійсності, що склалася в системі фізичного виховання студентів. Навчальний процес фізичного виховання в аграрних університетах характеризується нестабільністю, стрімким розвитком, а в певних випадках і занепадом, тому концепція методичної системи навчання в традиційному вигляді в освітній галузі вже неадекватна ситуації, що склалася в системі фізкультурно-оздоровчої освіти, і потребує нового розвитку, відповідно до змін, що відбуваються в соціально-економічній та науково-культурній сферах.

Створення методологічних засад для конструювання методичної системи фізичного виховання сту-

дентів аграрних університетів вимагає застосування системного і комплексного підходів до навчального процесу. При цьому необхідно: 1) визначити компоненти системи і вяснити їх зміст; 2) обґрунтувати необхідність функціонування кожного компонента системи; 3) виявити системоуворюючі зв'язки; 4) показати відповідність компонентів всередині системи та функціональне існування системи.

Звертаючись до досліджень Ю.В. Триуса [11], можна впевнено стверджувати, що створення методичної системи фізичного виховання також вимагає обов'язкового розгляду відносин “викладач-студент” та “студент-викладач” через сучасні підходи: системний, комплексний, структурний, діяльнісний, диференційований, індивідуальний, суб'єктно-суб'єктний, творчий [2, 4, 5, 9], компетентнісний [6] та особистісно орієнтований [3]. За технологічного підходу [7] не може бути методу спроб і помилок: усі дії викладача мають цілеспрямовано вести студента до заделегіть поставленої мети.

Робота виконана за планом НДР Житомирського національного агроєкологічного університету

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження полягає в розкритті концептуальних основ функціонування методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв. Завдання дослідження направлені, вперше в теорії і методиці фізичного виховання та педагогіці, розкрити шляхи побудови методичної системи фізичного виховання студентів. Для розкриття мети досліджень використовувався аналіз і синтез літературних джерел, дисертаційних досліджень та навчального процесу. Дослідження проведені на кафедрі фізичного виховання Житомирського НАЕУ та аграрних ВНЗ України.

Результати дослідження.

Теоретичною основою для створення методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв є:

- 1) концепція цілісності навчально-оздоровчого та освітньо-виховного процесу кафедри фізичного виховання, яка в своїй діяльності об'єднує дії ректорату, вченої ради, спортивного клубу, студентського профкому, клубів за інтересами та інші структури і підрозділи ВНЗ, які сприяють: удосконаленню навчально-спортивної бази; збереженню фізичного виховання як навчальної обов'язкової дисципліни у ВНЗ; впровадженню інноваційних технологій фізичного виховання; впровадженню позанавчальних заходів фізкультурно-оздоровчої спрямованості (фітнес-програм аеробної, силової, гімнастичної спрямованості), формуванню і вихованню особистості студента;
- 2) концепція активізації навчально-освітньої, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої діяльності студентів, яка об'єднує навчальні, позанавчальні і самостійні заняття та всі заходи спортивно-оздоровчого спрямування для розвитку мотивації і інтересів у студентів до збільшення рухової активності та позитивного ставлення до засобів фізичного виховання;

- 3) концепція гнучких педагогічних, психологічних, фізкультурно-освітніх, медико-гігієнічних, безпеки життєдіяльності, екологічних, організаційно-управлінських здоров'язбережувальних технологій.

Розглядаючи сукупність компонентів традиційної методичної системи навчання в освіті [2, 8, 9, 10 та ін.] можна стверджувати, що вони утворюють певну підсистему єдиної системи, яку називають *технологією навчання*. Ключовими поняттями сутності методичної системи фізичного виховання є “дидактична система”, “система фізичного виховання” і “методична система фізичного виховання”. Виходячи з такої структури, можна визначити *цільовий, змістовий, організаційно-технологічний та контрольний-оціночний* компоненти методичної системи навчання [1, с. 26; 11]. Сучасна модель методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв, може відповідати принципам, запропонованим Н.В. Морзе [8, с. 24], адаптованим до специфіки її функціонування, а саме:

1. Предметність моделі. Модель методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів може включати різні сукупності компонентів, які можуть знаходитися в специфічних відношеннях між собою, що стосується лише цієї моделі. Отже, методична система може відрізнятися від інших таких систем і мати певні особливості притаманні лише їй.
 2. Локальність моделі. Істотні розходження в системі фізичного виховання студентів в різних ВНЗ, особливості навчального процесу та інфраструктура університетів вимагають в моделі методичної системи враховувати не тільки розходження у навчальному процесі, але й особливості його функціонування, що склалися в конкретному навчальному закладі. Таким чином, в удосконаленій моделі методичної системи необхідно враховувати локальні особливості навчального процесу конкретного ВНЗ, тобто передбачити внесення коректив до моделі, яка буде впроваджена в навчальний процес іншого ВНЗ.
 3. Динамічність моделі. Компоненти методичної системи фізичного виховання знаходяться у постійному розвитку, часто змінюються зв'язки, які обумовлені розвитком соціально-економічної системи. Особливо в останні роки у фізичному вихованні студентів існує нестабільність: змінюється кількість годин у навчальному плані, вилучається фізичне виховання на старших курсах, низький або високий рівень матеріально-технічного забезпечення призводять до швидких змін в змісті навчального процесу, змінюються вимоги до ППФП, які впливають на мету, зміст, методи, засоби і форми навчання. Тому в методичній системі, як моделі фізичного виховання студентів, необхідно передбачати загальний розвиток дисципліни, виділити компоненти, де можливий розвиток їх змісту, перебудова структурних зв'язків.
- При проектуванні методичної системи фізичного виховання студентів аграрних університетів необхідно враховувати, що: 1) об'єктом дослідження є систе-

ма фізичного виховання студентів, а методична система не одне і те ж саме, тобто в цьому об'єкті можна виділити кілька систем в залежності від мети дослідження; 2) при виділенні методичної системи фізичного виховання відбувається штучне виокремлення проблеми, що досліджується, з оточуючого середовища. Таке виокремлення насправді являє собою абстрагування, при якому існує реальна єдність системи і середовища; 3) при виділенні методичної системи, необхідно чітко встановити: а) компоненти системи, б) компоненти її середовища (оточення), в) істотні (системоутворюючі) зв'язки між компонентами системи, г) істотні зв'язки з середовищем (оточенням); 4) кожний компонент (підсистема) може розглядатися як самостійна система. При цьому слід усвідомлювати і точно дотримуватися вибраного рівня відмінності між ними; 5) якісне функціонування методичної системи залежить від якості її структурних компонентів, характеру їх взаємозв'язків та зв'язків між даною системою і середовищем; 6) запровадження нової моделі методичної системи фізичного виховання в аграрних університетах не повинно викликати руйнівних змін у сучасній системі освіти, зберегти національні досягнення та історичні традиції формування ППФП фахівця-аграрія.

Окрім того, враховуючи дослідження інших систем [11], при проектуванні методичної системи фізичного виховання необхідно враховувати її специфічні особливості: *цілісність* – залежність кожного компонента системи від його місця і функцій в системі; *структурність* – функціонування методичної системи зумовлене не особливостями її окремих компонентів, а властивостями її структури; *взаємозалежність* системи і середовища – система формується і проявляє свої властивості в процесі взаємовпливів із її оточенням; *ієрархічність* – кожний компонент методичної системи може розглядатися як система, а сама методична система є елементом більш широкої системи (системи фізичного виховання як сукупності соціальних і педагогічних підсистем); *множинність описів* – складність кожної системи та їх адекватне пізнання вимагають побудови різних моделей, кожна з яких описує лише певний аспект методичної системи.

Процес проектування і реформування методичної системи фізичного виховання підкоряється відомим закономірностям [11].

1. *Закономірності, пов'язані з внутрішньою будовою самої системи*, коли зміна одного або кількох її елементів спричинює необхідність зміни всієї системи загалом. Наприклад, з появою і широким ви-

користанням інноваційних здоров'язбережувальних та здоров'яформуючих технологій фізичного виховання, розширюються можливості організації навчального процесу, переглядаються зміст, форми і методи навчання.

2. *Закономірності зовнішніх зв'язків системи* визначаються тим, що методична система фізичного виховання функціонує в певному соціально-економічному і культурному середовищі, яке має безпосередній вплив на її існування. Такому впливу можуть піддаватися як всі компоненти системи загалом, так і окремі її елементи. Найбільший вплив спрямовується на основний компонент методичної системи – мету фізичного виховання. Виходячи з вищесказаного, стає зрозумілим, що методична система фізичного виховання являє собою *складне динамічне утворення*. При цьому, щоб зафіксувати окремих компонент системи і виявити динаміку її зміни в навчальному процесі (системі фізичного виховання), необхідно зупинитися на такому фіксованому компоненті як *мета фізичного виховання*, як найбільш конкретний і чітко визначений елемент.

Вдосконалення методичної системи фізичного виховання повинне також враховувати, що будь-яка зміна одного з компонентів системи обов'язково відобразиться на інших. Тому при вдосконаленні методичної системи необхідно дотримуватися *принципу взаємозв'язаності*, який вимагає чітко встановити і врахувати, до яких наслідків призведуть зміни окремих її елементів на всі інші компоненти.

Принцип взаємозв'язаності доповнюється вимогою розгляду всіх взаємозв'язків у системі тобто дотриманням *принципу повноти*. Цей принцип вимагає, при вдосконаленні методичної системи фізичного виховання, приділяти увагу кожному її компоненту. Вказані принципи "проектуються" в конкретні методичні положення, направлені на удосконалення фізичного виховання студентів аграрних університетів.

Висновки.

Реалізація концептуальних основ створення моделі методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв є підсумком теоретичного узагальнення конкретного педагогічного і методичного матеріалу, який отриманий шляхом визначення і розробки конкретного змісту методичної системи та її компонентів.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на представлення результатів дослідно-експериментальної перевірки ефективності моделі методичної системи фізичного виховання студентів у навчальному процесі аграрних університетів України.

Література

1. Артюшина М.В. Психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. – 44 с.
2. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учеб. пособ. для студентов педвузов и слушателей ФПК. – М.–Ростов н/Д, 1999. – 560 с.
4. Галузинський В.М., Євтух М.Б. Основи педагогіки та психології вищої школи в Україні: Навч. посібник. – К.: ІНТЕЛ, 1995. – 168 с.
5. Жалдак М.І., Рамський Ю.С. До концепції шкільної освіти з інформатики // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Вип. 3. – 2001. – С. 3–7.
6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід / Укладачі О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН, 2002. – 136 с.
7. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике (Анализ зарубежного опыта). – Рига: НПЦ “Эксперимент”, 1995. – 176 с.
8. Морзе Н.В. Основи методичної підготовки вчителя інформатики: [монографія]. – К.: Курс, 2003. – 372 с.
9. Основи нових інформаційних технологій навчання: Посібник для вчителів / Ю.І. Машбиць, О.О. Гокунь, М.І. Жалдак, Н.В. Морзе та ін. – К., 1997. – 260 с.
10. Пышкало А.М. Методическая система обучения геометрии в начальной школе // Авторский доклад по монографии “Методика обучения геометрии в начальных классах”, предст. на соиск. ... докт. пед. наук. – М., 1975. – 60 с.
11. Триус Ю.В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – №9(16). – С. 16–29.

Информация об авторе:**Грибан Григорий Петрович**

gribang@mail.ru

Житомирский национальный агроэкологический университет

Старый бульвар 7, г. Житомир, 10008, Украина

Поступила в редакцию 05.01.2012г.

References:

1. Artiushina M.V. *Psikhologo-pedagogichni zasady pidgotovki studentiv ekonomichnikh special'nostej do innovacijnoyi diial'nosti* [Psychological pedagogical principles of preparation of students of economic specialities to innovative activity], Dokt. Diss., Kiev, 2011, 44 p.
2. Bespal'ko V.P. *Slagaemye pedagogicheskoy tekhnologii* [Summand pedagogical technologies], Moscow, Pedagogics, 1989, 192 p.
3. Bondarevskaja E.V., Kul'nevich S.V. *Pedagogika: lichnost' v gumanisticheskikh teoriiakh i sistemakh vospitaniia* [Pedagogics: personality in humanistic theories and systems of education], Moscow-Rostov on Don, 1999, 560 p.
4. Galuzins'kij V.M., Ievtukh M.B. *Osnovi pedagogiki ta psikhologiyi vishchoyi shkoli v Ukraini* [A base of pedagogics and psychology of higher establishment of Ukraine], Kiev, 1995, 168 p.
5. Zhaldak M.I., Rams'kij Ju.S. *Kompiuterno-orientovani sistemi navchannia* [Computer oriented systems of education], Kiev, vol.3, 2001, pp. 3–7.
6. Pomետun O., Pirozhenko L. *Interaktivni tekhnologiyi navchannia: teoriia, praktika, dosvid* [Interactive technologies of education: theory, practice, experience], Kiev, 2002, 136 p.
7. Klarin M.V. *Innovacii v mirovoj pedagogike (Analiz zarubezhnogo opyta)* [Innovations in world pedagogics (Analysis of foreign experience)], Riga, Experience, 1995, 176 p.
8. Morze N.V. *Osnovi metodichnoyi pidgotovki vchitelia informatiki* [Basis of methodical training of teacher of informatics], Kiev, Course, 2003, 372 p.
9. Mashbic' Ju.I., Gokun' O.O., Zhaldak M.I., Morze N.V. *Osnovi novikh informacijnikh tekhnologij navchannia* [Basis of new informative technologies of education], Kiev, 1997, 260 p.
10. Pyshkalo A.M. *Metodicheskaia sistema obuchenii geometrii v nachal'noj shkole* [Methodical system of education in geometry in elementary school], Dokt. Diss., Moscow, 1975, 60 p.
11. Trius Ir.V. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova* [Scientific periodical of NPU Dragomanov], 2010, vol.9(16), pp. 16–29.

Information about the author:**Gryban G.P.**

gribang@mail.ru

Zhitomir National Agroecology University

Boulevard Stariy 7, Zhitomir, 10008, Ukraine

Came to edition 05.01.2012.